

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

- Z OBSAHU: BITUŠÍKOVÁ, Alexandra: Transnárodná migrácia
– nový fenomén globálneho sveta? (Slovenskí občania
ako transnárodní migranti v Bruseli)
KOŽEHUBA, Branislav: Život Slovákov v Berlíne
(Etnická identita v súčasných migračných procesoch)
BŮRIKOVÁ, Zuzana: Motivácie au pair migrácie
zo Slovenska
JENČOVÁ, Irena: Migrácia ako dobrodružstvo
VRZGULOVÁ, Monika: Trenčín medzi tradíciou,
transformáciou a globalizáciou. Pevné body lokálnej
politiky jedného mesta

Na obálke:

Prvá strana: "Od roku 1986 sa používa zástava Európskej únie, ktorú prijala Európska rada. Skladá sa z kruhu dvanástich zlatých hviezd na modrom pozadí (číslo dvanásť reprezentuje dokonalosť a úplnosť)." Symbol zástavy EÚ na obálke a citovaný text boli prevzaté z www.euroinfo.gov.sk

Preklady: *autori textov*

Dear reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia.

This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P.O. Box 57, Nám. slobody 6
810 05 Bratislava
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet

URL <http://www.sappress.sk> <http://www.etnologia.sk>

HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlôšková

Tatiana Podolinská

EDIČNÁ RADA

Lubica Droppová, Gyivicsán Anna (MR), Martin Kanovský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Milan Leščák, Martin Mešša, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR)

Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH a ESF

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

ŠTÚDIE

- B i t u š í k o v á, Alexandra:** Transnárodná migrácia – nový fenomén globálneho sveta? (Slovenskí občania ako transnárodní migranti v Bruseli)..... 401
- K o ž e h u b a, Branislav:** Život Slovákov v Berlíne (Etnická identita v súčasných migračných procesoch)..... 422
- B ú r i k o v á, Zuzana:** Motivácie au pair migrácie zo Slovenska..... 442
- J e n č o v á, Irena:** Migrácia ako dobrodružstvo..... 457
- V r z g u l o v á, Monika:** Trenčín medzi tradíciou, transformáciou a globalizáciou. Pevné body lokálnej politiky jedného mesta..... 464

DISKUSIA

- V i l h a n o v á – P a w l i k o v á, Viera:**
K problému geokultúrnych hraníc..... 481

ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

- B o t í k, Ján:** K osemdesiatinám Josefa Vařeku..... 485
- B o t í k o v á, Marta:** Konferencia “Slováci v Maďarsku” na Slovensku..... 488
- U r b a n c o v á, Hana:** Medzinárodná konferencia “Ediční problematika hudebního a tanečného folkloru (Na príkladu Janáčkových záznamů)”..... 490
- M u š i n k a, Mikuláš:** Návrat etnomuzikológa V. Hošovského do Užhorodu..... 492
- M e š š a, Martin:** Seminár “Vesnická architektura 1. poloviny 20. storočia. Výzkum, dokumentace, ochrana”..... 496
- M é s z á r o s o v á, Marianna:** IV. konferencia FiKuSz..... 498
- K u b í k o v á, Hana:** Študentský seminár v Kokave nad Rimavicou..... 499
- G r o h m a n n o v á, Jana:** Pracovní setkání v Gdaňsku..... 502
- O s a d ě a n, Róbert:** Edward S. Curtis na Slovensku..... 504

RECENZIE – ANOTÁCIE

- Š v e c o v á, Soňa:** J. Vařeka – V. Frolec: Lidová architektura. Encyklopedie..... 507
- M é s z á r o s o v á, Marianna:** Váltózó folklór..... 508
- B o t í k, Ján:** Peter Salner: Židovská komunita po roku 1945; Budúci rok v Bratislave..... 508
- V a n o v i č o v á, Zora:** Rabi Rami Shapiro: Chasidské povídky..... 510
- K o v á č, Milan:** Jiří Jilík: Žitkovské bohyně..... 511
- V a n o v i č o v á, Zora:** Jiří Polívka (1858-1933) Bibliografia..... 513
- K o v á č, Milan:** Přemysl Mácha: Indiáni a volební demokracie..... 514

OBSAH 55. ROČNÍKA

- Pokyny..... 521

CONTENTS

STUDIES

B i t u š í k o v á, Alexandra: Transnational migration - new phenomenon of global world? (Slovak citizens as transnational migrants in Brussels).....	401
K o ž e h u b a, Branislav: Life of Slovaks in Berlin (Ethnic identity in contemporary migration processes).....	422
B ú r i k o v á, Zuzana: Motivations of au pair migration from Slovakia.....	442
J e n č o v á, Irena: Migration as an adventure.....	457
V r z g . u l o v á, Monika: Trenčín between tradition, transformation and globalization. Constant points of one town local policy.....	464

DISCUSSION

V i l h a n o v á – P a w l i k o v á, Viera: Towards the problem of geo-cultural borders.....	481
--	-----

NEWS-HORIZONS-GLOSSARY

B o t í k, Ján: Jubilee of Josef Vařeka.....	485
B o t í k o v á, Marta: Conference "Slovaks in Hungary" in Slovakia.....	488
U r b a n c o v á, Hana: International Conference "Editorial problems concerning the music and dance folklor.....	490
M u š i n k a, Mikuláš: Return of ethnomusicologist V. Hošovský into the Užhorod...	492
M e š š a, Martin: Seminar "Rural architecture in the first half of the 20 th century. Research, documentation, protection".....	496
M é s z á r o s o v á, Marianna: IV. Conference FiKuSz.....	498
K u b í k o v á, Hana: Student seminar in Kokava nad Rimavicou.....	499
G r o h m a n n o v á, Jana: Workshop in Gdansk.....	502
O s a d ě a n, Róbert: Edward S. Curtis in Slovakia.....	504

BOOKREVIEWS – ANNOTATIONS	507
CONTENTS OF THE 55th VOLUME	519

TRENČÍN MEDZI TRADÍCIOU, TRANSFORMÁCIOU A GLOBALIZÁCIOU. PEVNÉ BODY LOKÁLNEJ POLITIKY JEDNÉHO MESTA¹

MONIKA VRZGULOVÁ

*PhDr. Monika Vrzgulová, CSc., Ústav etnológie SAV, Klemensova 19,
813 64 Bratislava, Slovakia*

After the year 1989 political break brought complex of changes which influenced the whole every-day life in Slovak society. The case study shows how the transformation process together with processes of globalization and localization determined the local identity and local policy in one town, and shows the importance of local history and cultural heritage in the nowadays local policy.

Kľúčové slová: lokálna identita, lokálna politika, sídelný rozvoj, kultúrne dedičstvo

Key words: local identity, local policy, housing development, cultural heritage

Politická zmena, ktorá nastala po roku 1989, vyvolala celý komplex následných procesov, ktoré zvykneme nazývať spoločným pojmom transformácia spoločnosti. Tieto procesy predstavujú množstvo zásadných zmien, predovšetkým je to prechod na trhovú ekonomiku, samospráva sídiel, ktoré predovšetkým ovplyvňujú život obyvateľov Slovenska v jeho mnohorakosti. Výnimkou nie je ani lokálna politika, rozvíjajúca sa v novej kvalite. Tá má svoje fázy i nuansy odohrávajúce sa v čase a priestore, ktorý je možné vymedziť rôznymi parametrami.

Rozvoj sídiel na Slovensku bol v 90. rokoch 20. storočia výrazne determinovaný nielen spomínanou transformáciou, ale spolupôsobili tu aj konkrétne výsledky procesov predchádzajúceho socialistického obdobia (industriálna urbanizácia atď.). V poslednom desaťročí 20. storočia sa vytvárala nová politická, ale predovšetkým hospodárska a správna

situácia, zásadným spôsobom ovplyvňujúca rozvoj sídiel a regiónov Slovenska. Významnou skutočnosťou sa stala reforma verejnej správy, ktorá priniesla do konca 90. rokov 20. storočia najmä decentralizáciu a postupné posilňovanie kompetencií a uplatňovanie finančných nástrojov na úrovni sídiel.

Spomínané procesy sú spojené so zmenou kvality v disponovaní s rozhodujúcimi ekonomickými zdrojmi sídiel. Predstavujú ich v súčasnosti informácie a ich distribúcia, ktorá už nie je viazaná na fyzické štruktúry a polohové charakteristiky zdroja a užívateľa. Takže sprístupnenie rozhodujúceho zdroja ekonomického rozvoja sídla už nezávisí od jeho polohy v priestore, ale zásadným spôsobom je závislé od infraštruktúry lokality a gramotnosti jej ľudských zdrojov (FALŤAN, L. – PAŠIAK, J. 2004 : 23 a nasl.).

Vývojové tendencie zachytené výskumami sociológov v 90. rokoch 20. storočia uvádzajú stabilizáciu mestského osídlenia. Charakterizuje ju, okrem iného, skvalitnenie sídelných podmienok, vnútro sídelné diferenciacné procesy, ale aj starnúci ľudský kapitál a deformácia sociálneho kapitálu.²

Transformačné procesy od počiatku do súčasnosti vytvárajú pre obyvateľov transformujúcej sa krajiny nové podmienky, na ktoré sú nútení reagovať, a pod ich tlakom prehodnocovať vlastné ciele, stratégie, často i hodnotové orientácie. Pri sledovaní uvedených procesov na lokálnej úrovni jedného mesta som sa zamerala na časovo vymedzené obdobie od posledných komunálnych volieb, resp. od mimoriadnych volieb primátora mesta v roku 2003. Snažila som sa zachytiť, akým spôsobom na zmenenú situáciu reagujú predstavitelia mestskej samosprávy (mestskí poslanci), ale predovšetkým kandidáti na post primátora vo svojich volebných programoch. V tejto prípadovej štúdií sa pokúšam načrtnúť, ako dnešný primátor mesta a poslanci Mestskej rady rozmieňajú na konkrétne kroky volebné heslá a vyhlásenia. Zaujímalo ma, akým spôsobom sa odráža transformačný proces v lokálnej politike, ako sú formulované ciele a stratégie rozvoja mesta a aké nástroje a postupy volia lokálne politické authority pri oslovovaní a informovaní obyvateľov mesta. Sledovala som, aké hodnoty sú v cieľoch a stratégiách lokálnej politiky predkladané obyvateľom mesta ako spoločné skupinové hodnoty, ktoré tvoria súčasť ich lokálnej identity. Ako lokálni politici – mestskí poslanci konštruujú cez svoje programy a následnú politickú prax svoj vzťah k mestu: aké sú ich hlavné priority, ktoré považujú za spoločné so svojimi voličmi.

Základná charakteristika mesta po roku 1989

Mesto Trenčín je v súčasnosti sídlom samosprávneho kraja,³ okresu, no pozornosť som sústredila len na priestor samotného mesta a jeho samosprávy. V meste žije dnes do 60 000 obyvateľov. Hoci trend starnutia obyvateľstva Slovenska je dominantným procesom, v Trenčíne podľa dostupných štatistických údajov je nadpolovičný počet obyvateľov v produktívnom veku.⁴ Sieť základných a stredných škôl pred desiatimi rokmi rozšírila vysoká škola – Trenčianska univerzita. Bola založená v roku 1997 a začínala so 700 študentmi na štyroch fakultách. Patrí medzi najmladšie univerzity na Slovensku, do jej vzniku v meste a v trenčianskom regióne pôsobilo niekoľko detašovaných pracovísk iných slovenských vysokých škôl. Trenčiansky kraj bol posledný v rámci Slovenska, ktorý nemal vysokú školu. Vznik samostatnej univerzity v trenčianskom regióne bol vyvolaný najmä vysokou koncentráciou strojárskoho, elektrotechnického a spotrebného priemyslu, ale aj významných výskumno-vývojových a projektových organizácií, sociálnych, zdravotníckych a kultúrnych organizácií a inštitúcií. Druhým dôvodom bol pomerne veľký potenciál mládeže spôsobilej na vysokoškolské štúdium. Po piatich rokoch bola univerzita premenovaná na Trenčiansku univerzitu Alexandra Dubčeka v Trenčíne. V roku 2002 sa transformovala na

verejnú vysokú školu. V súčasnosti tu študuje 6 132 študentov a 128 doktorandov v dennej a externej forme štúdia.⁵

Z hospodárskeho hľadiska je mesto Trenčín priestor s dynamicky sa rozvíjajúcim súkromným sektorom. Súkromné i štátne podniky v meste, resp. okrese Trenčín, sú v pozornosti zahraničných investorov. Nezamestnanosť ako výrazný sprievodný jav ekonomickej i sociálnej transformácie na Slovensku má v Trenčíne priaznivý vývoj.⁶ Vďaka pozitívnemu vývoju infraštruktúry v poslednej dekáde 20. storočia, mesto leží v oblasti hlavného rozvojového koridoru od Bratislavy pozdĺž Váhu až do podtatranskej oblasti, spĺňa Trenčín náročné požiadavky kladené súčasným vývojom ekonomiky.⁷ Pre investorov je preto mesto, resp. širšie okres Trenčín zaujímavý hlavne z týchto dôvodov:

- výhodná poloha
- kvalitná technická a dopravná infraštruktúra spolu s kvalifikovanou a adaptabilnou pracovnou silou
- mesto je priemyselným, kultúrnym, obchodným a vzdelávacím centrom perspektívne sa rozvíjajúceho regiónu stredné Považie
- kvalitné podnikateľské prostredie na Slovensku (rovná daň a nulová daň z dividend)
- príjemné životné a pracovné prostredie

Mesto Trenčín získalo v roku 2006 veľmi dobré ratingové ohodnotenie, ktoré odzrkadľuje efektívne nakladanie a hospodárenie s prostriedkami mesta. Na základe týchto výsledkov získalo mesto od významnej bankovej inštitúcie dlhodobý úver s úrokom 2,6% ročne, čo je zatiaľ na Slovensku výnimočný jav.⁸

Mesto vykročilo na cestu rozvoja a konkurencie v rámci Slovenska, ale aj v rámci samotnej Európskej únie. Predstavitelia a zamestnanci mesta zadali špecialistom z Nadácie F. A. Hayeka, aby vypracovali *Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trenčín 2004-2006 a 2007- 2015*. V ňom je definovaná vízia mesta Trenčín nasledovne:

„Mesto Trenčín bude modernou metropolou Považia i celého Slovenska, ktorá bude priťahovať obyvateľov i návštevníkov svojou unikátnou polohou, históriou i priateľským prostredím pre život a podnikanie. Bude mestom slobodných, spokojných a sebavedomých ľudí, ktorým bude poskytovať priaznivé podmienky pre ich vlastnú osobnú iniciatívu, schopnosti a cestu za vlastným šťastím.“

Takto naširoko sformulovaná vízia dosť presne odráža zmýšľanie lokálnych politikov o meste. Ich uvažovanie sa pohybuje medzi orientáciou na tradičné hodnoty lokálnej politiky (orientácia na minulosť urbánneho priestoru, jeho postavenie a funkcie v minulosti), a zároveň prináša nové prvky súvisiace so zmenami v celej krajine – slobodné podnikanie, občianska angažovanosť vo veciach verejných, a teda aj v samospráve mesta.

Na základe zberu a vyhodnotení relevantných dát v spomínanom Pláne rozvoja sú v rámci SWOT analýzy definované silné i slabé stránky mesta, príležitosti a ohrozenia a strategické ciele mesta Trenčín na vymedzené časové obdobie.⁹ Medzi hlavné pozitíva, ktoré vytvárajú výhodnú štartovaciu pozíciu pre ďalší rozvoj mesta patria – (už spomínaná) nízka nezamestnanosť, vhodná štruktúra a diverzifikácia priemyslu, poloha mesta a jeho napojenie na infraštruktúru, rovnako aj nízka zadlženosť mesta, zrušenie niektorých miestnych poplatkov a daní, relatívna bezpečnosť v meste, občianska vybavenosť (vybavenosť bytového fondu, rozsah vodovodnej a kanalizačnej siete, zdravotné zariadenia). Ako devíza mesta bolo a je vnímané aj jeho kultúrne dedičstvo, zvyšujúci sa počet kultúrnych a spoločenských aktivít na jeho území. Medzi najväčšie nedostatky v meste na začiatku 21. storočia patrilo do roku 2003 (podľa správy Nadácie F. A. Hayeka) politické pôsobenie mesta na kultúrne a športové aktivity mesta, rovnako silný politický vplyv v oblasti školstva.¹⁰ Slabou stránkou mesta bol a pretrvávajúca systém služby mestskej polície, systém dopravy, podobne

slabé hodnotenie v danej dobe dostal aj marketing mesta – kritizovaná bola nekonceptnosť v marketingových aktivitách, absencia evaluácie existujúcich marketingových aktivít.¹¹

Komunálne voľby a prvky identity

V komunálnych a primátorských voľbách 2002 sa po dvoch volebných obdobiach podarilo pravicovej koalícii zloženej z SDKÚ, KDĽ, ANO a DS získať v meste väčšinu.¹² Primátor Juraj Liška po necelom roku pôsobenia vo funkcii prijal kreslo ministra obrany a obyvatelia Trenčína stáli pred mimoriadnymi primátorskými voľbami. Práve od tejto chvíle, keď začala príprava na voľby nového primátora, som začala realizovať výskum v meste, zameraný na hodnoty a hodnotové postoje obsiahnuté v predvolebnej kampani kandidátov na post primátora. Zaujímali ma nasledovné otázky:

- aké hodnoty jednotliví kandidáti prezentovali voličom ako svoje priority vo vzťahu k rozvoju mesta
- v akých kontextoch sa snažili vystupovať
- akým spôsobom, pomocou akých nástrojov, formulácií kreovali „svoje ponímanie“ obrazu mesta

Takto položené výskumné otázky som sledovala v rámci predvolebných vystúpení, textov a tlačovín produkovaných počas „volebného boja“ o voličov. Analyzovala som vybrané texty volebných programov jednotlivých kandidátov na primátorské kreslo. Všimla som si frekvenciu pojmov a ich kontextualizáciu vo vzťahu k vytváraniu *obrazu* mesta. Zistené údaje som konfrontovala s výsledkami ankety medzi obyvateľmi mesta, ktorá mapovala ich vzťah k mestu cez jeho históriu a jej spredmetnenie vo verejnom urbánnom priestore. Zaujímalo ma, či konštruovanie imidžu mesta lokálnymi politikmi korešponduje s predstavami obyvateľov o svojom meste, s ich prioritami tvoriacimi základné prvky ich lokálnej identity.

Údaje týkajúce sa deklarovanej lokálnej identity obyvateľov mesta Trenčín som získala z výsledkov sociologického výskumu.¹³ Vo vzťahu k problematike, ktorá ma zaujímala (konštruovanie hodnôt vo volebnej kampani v mimoriadnych primátorských voľbách 2003), je dôležité obdobie realizácie daného sociologického výskumu – rok 2001. Výsledky výskumu tak vytvárajú základnú, východiskovú platformu prezentujúcu názory a vyjadrenie vzťahu obyvateľov mesta k lokalite, jej politickým predstaviteľom v čase pred politickým zlomom, pred takmer úplnou výmenou lokálnych politických elít.¹⁴

Výsledky výskumu sociálno–priestorovej identifikácie lokálneho spoločenstva predstavujú teda stav pred obdobím, ktoré sledujem v tejto štúdií. Uvádzam ich, pretože podľa môjho názoru vhodne dopĺňajú kontext následných mimoriadnych primátorských volieb v Trenčíne. Vychádzam z predpokladu, že kandidáti na post primátora, ktorý ako štatutárny zástupca mesta reprezentuje mesto navonok, by mali pri kreovaní stratégie predvolebnej kampane, resp. programu vychádzať z relevantných informácií o voličskej základni a jej predstave o sebe a lokalite. V tomto kontexte ako kľúčový vystupuje pojem *lokálna identita*, čo je v podstate suma skupinových hodnôt, ktoré by mali predstavovať základné spojivo medzi obyvateľmi mesta a ich lokálnymi politickými predstaviteľmi.

Lokálna (sídelná) identita predstavuje pozitívne vyjadrenie vzťahu k lokalite. Je tvorená viacerými prvkami, ktoré predstavujú pre človeka hodnoty tvoriace súčasť jeho individuálnej i skupinovej identity. Jednotlivec, identifikujúci sa so svojou lokalitou (mestom či obcou), v nej realizuje svoj život v privátnej i verejnej sfére a viac sa zamýšľa nad smerovaním, vývojom lokality, viac mu záleží na jej rozvoji, pociťuje väčšiu mieru zodpovednosti za tieto procesy, a tým sa predpokladá aj jeho intenzívnejšia zainteresovanosť v samosprávnych aktivitách.

Medzi vybrané prvky lokálnej identity a jej determinanty patrí aj:

1. deklarovany vzťah k sídlu
2. atraktivita obce pre budúce generácie
3. sídelná stabilita
4. autochtónnosť obyvateľov
5. kvalita medziludských vzťahov

Výsledky výskumu z roku 2001 hovoria o tom, že obyvatelia Trenčína pri deklarovaní svojho vzťahu k lokalite vykázali nízku mieru emotívnej identifikácie s lokalitou ako *domovom* (dokonca pod hranicou slovenského priemeru), no na druhej strane sa s mestom ako miestom svojej *rodiny* a *bývania* identifikovali najvyšším ukazovateľom spomedzi všetkých sledovaných krajských miest Slovenska. Čo sa týka otázky atraktivity mesta pre budúce generácie, zaujali Trenčania vcelku pesimistický postoj, väčšina z nich nevedela odhadnúť rozvojový potenciál obce. Sídelná stabilita a autochtónnosť obyvateľov Trenčína je na úrovni slovenského priemeru, pričom tí, ktorí žijú v meste viac ako 30 rokov, tvoria približne 51% z celkového počtu. Zaujímavé výsledky priniesla otázka kvality medziludských vzťahov v lokalite. Vysoko hodnotené boli vo všetkých komponentoch rodinno-príbuzenské vzťahy, najvyššie hodnotené v porovnaní z ostatnými krajskými mestami bolo rodinné zázemie ako hodnota pre spokojný život v obci. Naopak, nízke hodnotenie získali občianske vzťahy a najnižšie bola ohodnotená dôvera občanov k starostovi/primátorovi a poslancom, podobne aj vzťah spoluobčanov k obci. V rámci spoločenských vzťahov v Trenčíne susedské a medzigeneračné vzťahy získali vyššie hodnotenie ako slovenský priemer, kým medziludské vzťahy a vzťahy medzi rôzne politicky orientovanými skupinami občanov zasa nižšie. Zaujímavý výsledok priniesla otázka týkajúca sa etnických a konfesijných vzťahov. Boli hodnotené nižšie ako slovenský priemer a multietnické vzťahy dostali najnižšie ohodnotenie spomedzi všetkých vzťahov (STRUSSOVÁ 2005: 556-569). Výsledky výskumu akoby si protirečili, no pri ďalšom skúmaní zistíme, že odzrkadľujú uzavretie sa obyvateľov do rodinného života, príbuzenských a susedských vzťahov spolu s nezáujmom o veci verejné, nedôveru voči vtedajším predstaviteľom lokálnej politiky a s ňou spojenú skepsu voči budúcnosti sídla a jeho atraktivitou pre budúcu generáciu. Práve takúto informáciu mohli v roku 2003 potenciálni kandidáti za mestských poslancov a na post primátora vhodne využiť vo svojich predvolebných osloveniach voličov – obyvateľov mesta.

Aké stratégie a nástroje na ich realizáciu nakoniec zvolili lokálni politici v mimoriadnych primátorských voľbách na konci roku 2003? Jednotliví kandidáti pri vytváraní vlastného obrazu zdôrazňovali predovšetkým:

- svoj pôvod a príslušnosť k mestu – „*Trenčanom zostanem aj po voľbách*“, „*Trenčan Trenčanom – Trenčania Trenčín*“, „*Trenčanom iba to najlepšie*“, „*Naše mesto – náš domov!*“

- svoju pragmatickú orientáciu na ekonomiku mesta a podporu jeho hospodárskeho rozvoja

- svoju korektnosť a „nezávadnosť“ v etickej rovine - „*Trenčín prosperujúce mesto pre slušných ľudí*“

- svoju orientáciu na vzdelanie ako výrazný potenciál mesta - „*Trenčín vzdelanejší*“

- zdôrazňovali emotívnu stránku lokálnej spolupatričnosti „*Aby náš Trenčín bol náš domov*“ a spoločne zdieľaný osud „*Vieme, čo vás trápi*“

- nezabúdali na históriu mesta a jeho pamiatky ako potenciál pre rozvoj turistického ruchu a zároveň vytváranie nových pracovných príležitostí

- upozorňovali na výhodnú polohu mesta – zaujímavú pre investorov
- len sčasti ponúkali aj programy s podporou pre sociálne odkázaných obyvateľov mesta (starí ľudia, mladé rodiny, hendikepovaní)

V mimoriadnych primátorských voľbách si nakoniec obyvatelia Trenčína vybrali človeka, ktorý nebol v lokálnej politike nováčikom, no zároveň svojím vekom a politickou orientáciou i deklarovanými hodnotami súvisiacimi s lokalitou a jeho identitou naplnil ich predstavy o novom, mladom, progresívnom odborníkovi a lokálpatriotovi. Primátor B. C. bol zvolený spomedzi jedenástich kandidátov a stal sa v roku 2004 najmladším primátorom na Slovensku. V tom čase bol práve desiaty rok aktívnym mestským poslancom.

V jeho osobe sa pre obyvateľov Trenčína spája hrdosť na minulosť mesta a dynamika nezaťaženej mladosti orientovaná na aktívne vytváranie budúcnosti mesta. Najstaršou a strednou generáciou je vnímaný ako pokračovateľ „starej trenčianskej rodiny“: v kolektívnej pamäti mesta rezonujú jeho starí rodičia – obchodníci, ale aj otec – športový tréner, ktorý zasvätil život práci s trenčianskou mládežou.

Cez prizmu rodinného pôvodu, zázemia a demonštrovaných aj žitých hodnôt jeho predkov sa aj jeho osobe pripisuje rovnaká suma hodnôt a predstáv o ich realizácii. V spoločensťve existuje lokálnymi médiami živená predstava, že osobné ambície primátora a jeho budúcnosť sú prepojené výlučne s rodným mestom a prácou v jeho prospech.

Hlavné body programu primátora mapujú najpálčivejšie problémy súčasnosti v meste, zároveň deklarujú vzťah k histórii mesta, zdôrazňujú potrebu zviditeľniť a využívať historické pamiatky na území mesta na rozvoj cestovného ruchu.

Lokálna politika a kultúrne dedičstvo mesta

Dve volebné obdobia primátora¹⁵ i mestských poslancov predstavujú postupné kroky v realizácii a konkrétnom naplnení volebných sľubov. Na príklade dvoch aktivít, ktoré sa realizovali v meste z iniciatívy predstaviteľov mesta, chcem ukázať, akým spôsobom sa lokálni politici spolupodieľajú na konštruovaní a rekonštruovaní obrazu mesta dovnútra – pre seba a jeho ostatných obyvateľov, a zároveň navonok: pre jeho návštevníkov, investorov – v rámci Slovenska i mimo neho.

Mesto za hradbami – identita verzus imidž

Táto medzinárodná konferencia iniciovaná marketingovým oddelením Mestského úradu (vzniklo po primátorských voľbách v roku 2004) bola súčasťou medzinárodných aktivít európskych historických miest. Samotná konferencia bola v októbri 2006, no počas celého roku sa konali sprievodné akcie zamerané predovšetkým dovnútra – pre obyvateľov mesta. Dôraz bol na aktívnej participácii najmladších obyvateľov mesta, detí a mládeže. Zapojili sa do súťaže *Mesto, v ktorom žijem* (žiaci miestnych základných škôl spracovali vybrané historické medzníky lokálnej histórie), výrazný záujem a účasť zaznamenal medzinárodný projekt stredoškolských študentov *Staré mesto v novom kabáte*, literárna súťaž *Mesto za hradbami*, prednášky lokálnych historikov, poriadanie historických slávností a podobne. Celé mesto žilo podujatím, miestne médiá prinášali celý rok informácie o priebehu a výsledkoch jednotlivých akcií – počas konania jesennej konferencie boli výsledky jednotlivých podujatí vystavené a prístupné verejnosti.

Konferencia v Trenčíne smerovala svoje poslanstvo viac dovnútra lokálneho spoločensťva. Zamerala sa na identitu historických miest v súčasnej multikultúrnej Európe. Zamýšľala sa nad prvkami – stavebnými kameňmi, ktoré budujú identitu európskych historických

miest a prispievajú k vytváraniu ich súčasného imidžu. Zúčastnené mestá (z Holandska, Belgicka, Francúzska, Španielska, Anglicka, Írska, Chorvátska, Litvy, Lotyšska a Cypru) prezentovali príspevky, ktoré sa stali základom pre zaujímavú, odbornú výmenu skúseností a inšpirácií.

V rámci stavebných prvkov identity mesta, ktoré je možné aj v súčasnosti využiť v procese kreovania jeho imidžu, sa vyprofilovali nasledovné (pričom aplikáciu niektorých z nich je možné už sledovať v marketingovej, mediálnej politike mesta):

ikony – reprezentatívne obrazy mesta

- dôležité objekty a ich miesto v lokálnej identite: hrad nad mestom, mestská veža ako súčasť stredovekého opevnenia; osobnosti – slávny majiteľ hradu Matúš Čák Trenčiansky, slávny rodák, spisovateľ Vojtech Zamarovský; udalosti dôležité pre lokalitu – rímsky nápis vytesaný v hradnej skale ako doklad o najsevernejšej prítomnosti légii Rímskej ríše atď.

história

- úloha mesta v histórii krajiny

- lokálna história: miestne historické osobnosti, udalosti, povesti

legény a mýty

- práca s historickými naratívami, ich šírenie a fixovanie vo vedomí obyvateľov mesta, identifikácia s nimi. Niektoré legény sú živo prítomné v kolektívnej pamäti obyvateľov mesta a tvoria súčasť ich lokálnej identity, napríklad:

- legenda o Studni lásky z čias tureckých výbojov na Slovensku

- legenda o tajnej chodbe na Trenčiansky hrad, o hrobe Matúša Čáka,

- o trenčianskych katoch

- o pustovníkoch sv. Svoradovi a Beňadikovi na Skalke pri Trenčíne

tradície

- ich súčasné podoby – výročné trhy, jarmoky, púte

- informovanie obyvateľov mesta o pôvode a histórii tradícií (napr. Skalka pri Trenčíne - najstaršie pútnické miesto na Slovensku)

- vytváranie balansu medzi komerčným využitím tradícií a žitými – živými tradíciami v súčasnosti (napr. kombinácia vianočných trhov so živým betlehemom)

- niekoľkoročné pokusy o znovuoživenie trenčianskeho korza

vzdelanie

- história lokálneho školstva verus súčasný stav (nadväzovanie na prerušený historický vývoj napr. cirkevných škôl a ich význam pre mesto)

- štruktúra dnešných vzdelávacích inštitúcií v meste a ich zapojenie do procesu identifikácie sa s mestom a vytváraním jeho imidžu cez: súčasné osobnosti Trenčína (medailóny vo vysielaní Trenčianskej TV), každoročné oceňovanie detských osobností mesta (zverejňované v miestnych médiách), každoročné stretnutia spisovateľov – rodákov z mesta a beseda s nimi v mestskej knižnici

šport

- história úspešných športových klubov a športovcov

- súčasný hokejový Trenčín, odkaz a vyzdvihovanie úspešných hokejistov z Trenčína v zámorskej hokejovej lige, vybudovanie zimného štadióna pre hokejovú mláď za ich finančnej podpory – to sú fakty, ktoré sa spolupodieľajú na tvorbe moderného imidžu mesta prítlačlivého predovšetkým pre mladšiu generáciu obyvateľov mesta

kultúra a umenie

- Trenčín ako spolusporiadateľ filmového festivalu ARTFILM

- mesto – miesto open-air festivalu Bažant Pohoda
- miesto veľtrhov a výstav na Výstavisku Trenčín Mesto módy
- pretrvávajúca absencia stálej divadelnej scény verzus silnejšie aktivity ochotníckych divadiel, skupín historických bojových umení

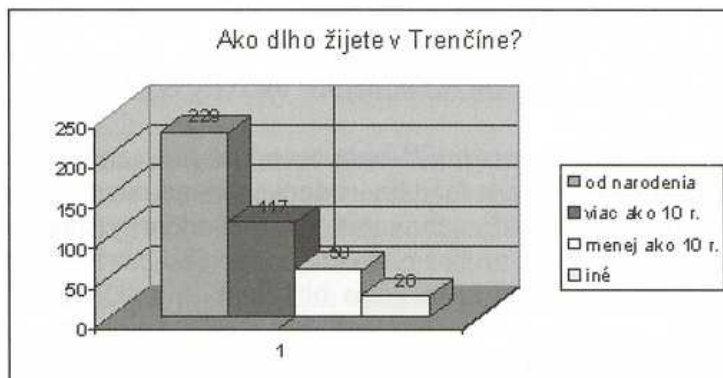
Konferencia *Mesto za hradbami – identita verzus imidž* bola otvorená pre verejnosť a vďaka zahraničným i domácim diskutérom prispela k medzinárodnej výmene názorov na témy, ktoré sú v Európe veľmi aktuálne: dôležitosť zachovania vlastnej identity, pocitu príslušnosti a spolupatričnosti k miestu nášho života, no bez násosu nezdravého patriotizmu či nacionalizmu. Reflekovala aj súčasné otázky európskeho občianstva, rozdielností a podobností.

Obyvatelia mesta boli vtiahnutí aktívne (sprievodné akcie konferencie) alebo pasívne (prostredníctvom médií) do realizácie a šírenia nosných ideí konferencie a jej pokračovania pretaveného do stratégií lokálnych politikov. Anketa medzi obyvateľmi Trenčína, realizovaná koncom roka 2006, dokladá dopad podujatia na ich názory a deklarovaný vzťah k mestu.

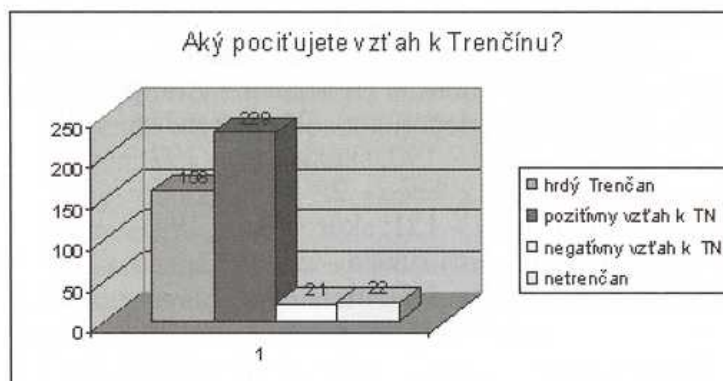
Anketové lístky vyplnilo 430 obyvateľov mesta a na otázky odpovedali nasledovne:

1. Ako dlho žijete v Trenčíne?	/Od narodenia – 230; viac ako 10 rokov – 117; menej ako 10 rokov – 50; iné – 26/
2. Aký pociťujete vzťah k Trenčínu?	/Som hrdý Trenčan/Trenčanka – 158; pozitívny vzťah – 229; negatívny – 21; netrenčan – 22/
3. Myslíte si, že Trenčín poznáte	/Veľmi dobre – 190; skôr dobre – 197; skôr zle – 42; vôbec – 2/
4. Aký význam prikladáte histórii	/Veľmi veľký – 131; skôr veľký – 194; skôr malý – 78; žiaden – 27/
5. Považujete Trenčín za opevnené mesto (opevnenie mesta ako korzet)?	/Áno – 180; nie – 250/
6. Charakterizujte dnešný Trenčín	/Moderné európske mesto – 86; skôr európske mesto – 167; skôr provinčné mesto – 151; zaostalé provinčné mesto – 24/
7. Vaše najobľúbenejšie miesto v Trenčíne	/hrad – 77; lesopark Brezina – 74; centrum – 45; mesto – 8; Mierové námestie – 42; Vodník + Štúrovo námestie – 19; Ostrov (športoviská, lodebnica, detský zábavný priestor na rieke Váh) – 22; plaváreň – 7; doma – 12; nákupné centrum MAX – 7; všade – 6; žiadne – 7/

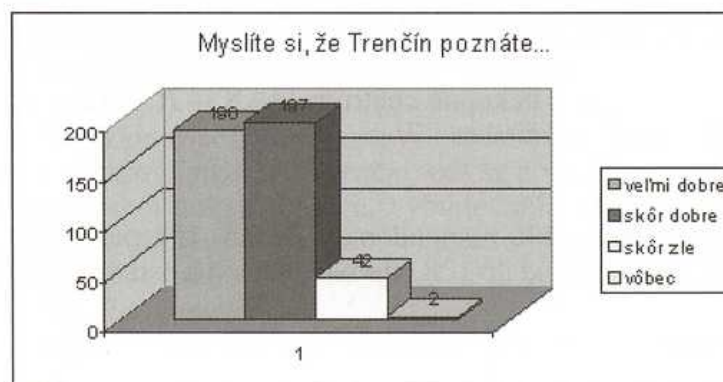
Na prieskumnú anketu odpovedalo spolu 430 respondentov Z nich 154 patrilo do kategórie do 26 rokov, medzi 26 – 40 ročných spadalo 128 odpovedajúcich a nad 41 rokov malo 222 účastníkov ankety.

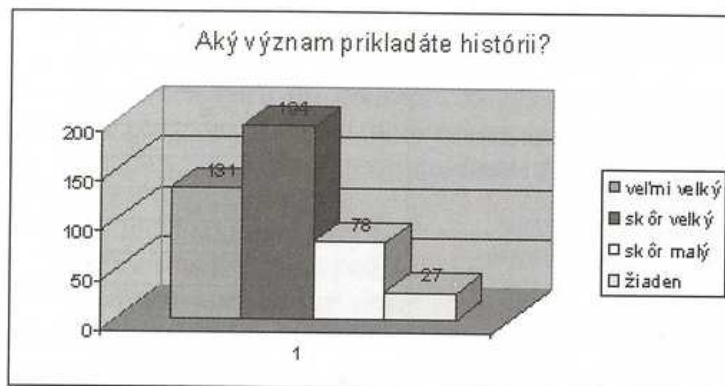
od narodenia	229
viac ako 10 r.	117
menej ako 10 r.	58
iné	26

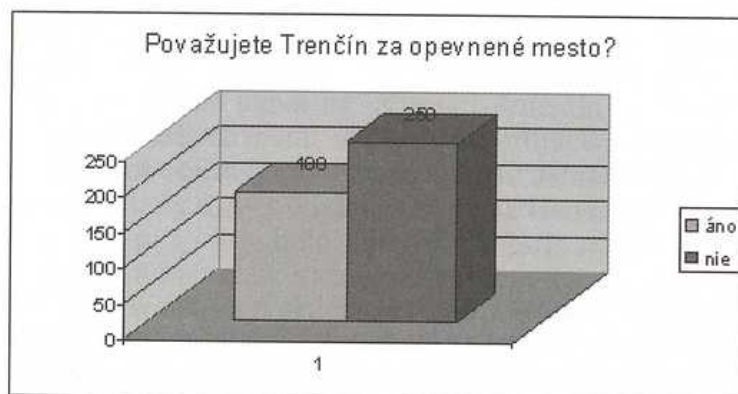
hrdý Trenčan	158
pozitívny vzťah k TN	229

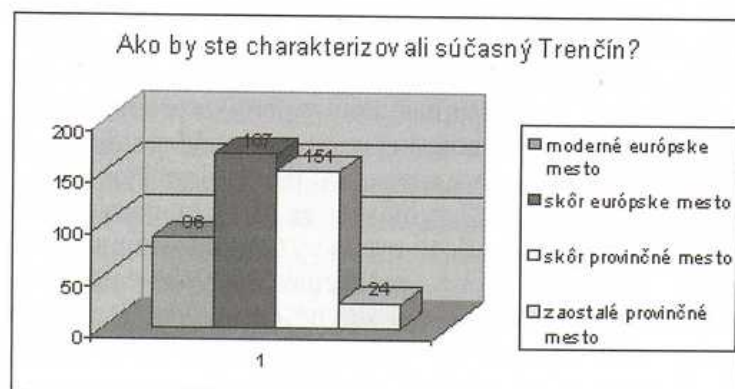
veľmi dobre	190
skôr dobre	197

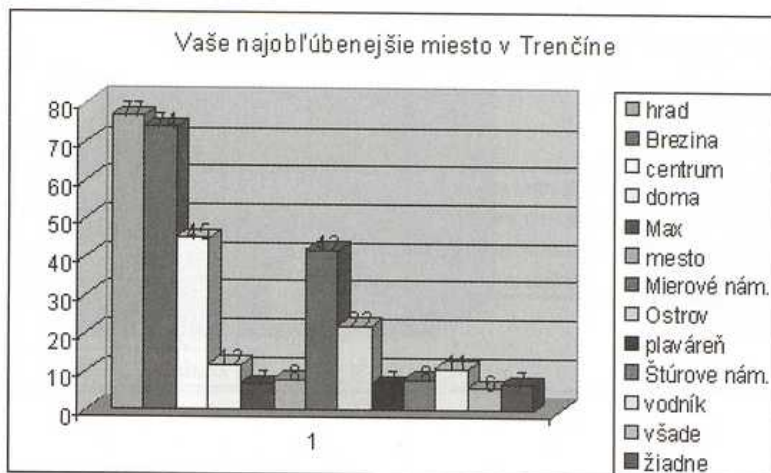
veľmi veľký	131
skôr veľký	194
skôr malý	78
žiadnen	27

áno	100
nie	250

moderné európske mesto	86
skôr európske mesto	167
skôr provinčné mesto	151
zaostalé provinčné mesto	24

hrad	77
Brezina	74
centrum	45
doma	12
Max	7
mesto	8
Mierové nám.	42
Ostrov	22
plaváreň	7
Štúrovo nám.	8
vodník	11

Rekonštrukcia hlavného verejného priestoru v meste

Druhou sledovanou aktivitou je vyhlásenie verejnej architektonickej–urbanistickej súťaže návrhov rekonštrukcie *Mierového námestia v Trenčíne*, ktorú mesto vyhlásilo začiatkom roku 2007 a vyhodnotilo v júni toho istého roku. Zámerom zadávateľa bola nielen rekonštrukcia námestia v zmysle výmeny inžinierskych sietí, ale aj celkové prehodnotenie funkcie a vzhľadu námestia v kontexte súčasných predstáv a požiadaviek na kvalitu verejného priestoru mesta. Mierové námestie je hlavným námestím mesta, má pretiahnutý, šošovkovitý tvar. Jeho podoba sa storočiami menila - poznamenala ju výstavba meštianskych domov, stavba kostola a kláštora – najskôr jezuitský, dnes piaristický kostol svätého Františka Xaverského. V 18. storočí bola na ňom umiestnená socha sv. Jána Nepomuckého a Morový stĺp. Začiatkom 19. storočia postavili sochu sv. Floriána, ktorého odstránili z ideologických dôvodov v 50. rokoch 20. storočia. Postupne pribúdali budovy odzrkadľujúce premenu mesta na moderné sídlo: budova pošty, kasíno, budova Mestskej sporiteľne s kinosálou. V súčasnosti je centrálnym bodom námestia barokový morový stĺp Svätej Trojice umiestnený v parčíku pretiahnutého tvaru. V prvej tretine námestia, bližšie k Dolnej bráne (mestskej veži) sa nachádza stála scéna – slúžiaca pri kultúrnych a spoločenských podujatiach v meste. Po rozsiahlom stavebnom a architektonickom výskume bolo námestie v roku 1987 vyhlásené za Mestskú pamiatkovú rezerváciu. Tento centrálny verejný priestor plnil v minulosti mesta významnú komunikačnú funkciu – odohrávali sa na ňom všetky dôležité politické, spoločenské i kultúrne udalosti: návštevy prezidentov, predstaviteľov vlád, demonštrácie, oslavné sprievody, stretnutia na korze a podobne. Námestie plní rovnaké funkcie aj v súčasnosti, hoci sčasti aj tieto podliehajú zmenám, ktoré prinášajú transformačné i globalizačné procesy.

Zámerom rekonštrukcie hlavného námestia, lokalizovaného tesne pod monumentom Trenčianskeho hradu, bolo z hľadiska architektov a urbanistov kvalitné urbanistické začlenenia priestoru do kontextu zástavby historického centra Trenčína tak, aby spĺňal aktuálne požiadavky na bezbariérovosť (prístup pre ľudí so zníženou schopnosťou pohybu, nevidiacich a pod.). Návrhy riešení mali rešpektovať dominantné postavenie Morového stĺpa a zachovať rozptylový priestor pred kostolom Piaristov. Mala byť zachovaná a zdôraznená dominantnosť spoločenskej funkcie námestia, dodržaná ochrana kultúrnych a historických hodnôt priestoru. Ďalšou požiadavkou na vybavenie námestia bola demontovateľná tribúna pre kultúrno-spoločenské akcie so zázemím pre účinkujúcich (prenosné na teréne alebo fixné pod terénom). Predkladatelia nových riešení námestia mali navrhnúť aj letné terasy s pevnými bodmi napojenia na infraštruktúru; umiestnenie zelene na námestí na základe prehodnotenia jej súčasného riešenia; zvážiť možnosť uplatnenia vodného prvku. Zároveň mali rátať so zásobovaním jednotlivých zariadení v priestore námestia a nevyhnutnou dopravnou obsluhou v regulovanom režime.

Základné požiadavky definované v pozíciách tejto verejnej súťaže odzrkadľujú súčasný stav, vzhľad a využívanie priestoru hlavného námestia. Za posledných pätnásť rokov sa hlavné námestie v dôsledku reštitučných procesov, keď sa objekty na námestí navrátili bývalým súkromným majiteľom, takmer celkom vyľudnilo. Objekty lemujúce námestie sú využívané ako obchodné, firemné a úradné priestory, len minimum terajších vlastníkov ich aj celoročne užíva na bývanie. Zmenila sa štruktúra obchodnej siete – v dôsledku vyľudňovania námestia obchody saturujúce základné požiadavky (potraviny, lahôdky, elektrospotrebiče, domáce potreby atď.) nahradili kaviarne, reštaurácie, galérie, darčkové predajne a obchody s odevmi a obuvou. Hendikepom priestoru – oproti minulému obdobiu pred rokom 1989 – bolo a je, že námestie neposkytuje priestor na nezáväzné posedenie a oddych mimo reštauračných zariadení a terás. Absencia lavičiek v tieni zelene malého parčíka, rovnako nepraktické riešenie priestoru pred stálou scénou tieniacou výhľad na hradnú siluetu spôsobilo, že spoločenský každodenný život časti obyvateľov mesta sa presunul do novovybudovaných obchodných centier na okrajoch mesta, resp. na susedné menšie námestie za bývalým opevnením mesta (Štúrovo námestie). Na ňom sa vďaka zaujímavému riešenej vodnej fontány (Vodník Valentín z neďalekého Váhu) bývalého verejného napájadla¹⁶ a dostatočnému množstvu lavičiek vytvoril priestor na stretávanie a trávenie voľného času. Túto tendenciu aktuálne zhodnotili a využili aj miestni prevádzkovatelia pohostinských zariadení. Z ich iniciatívy a komunikácie s mestskými poslancami sa podarilo vybudovať z námestia celoročne atraktívny priestor. Letné posedenia pri fontáne sú ozvlášťňované malými koncertnými hudobnými produkciami, divadielkami pre deti, v zimnom období je k dispozícii umelá ľadová plocha. Kým hlavné námestie v letných mesiacoch priláka návštevníkov pestrou ponukou občerstvení a kultúrnym programom Trenčianskeho leta, resp. iných vystúpení odohrávajúcich sa na stálej scéne, v zimnom období okrem vianočného trhu a ozdobeného vianočného stromu neponúka nijakú špeciálnu „atrakciu“ a zostáva prakticky prázdne. Aj tento fakt ovplyvnil vyhlásenie verejnej súťaže o rekonštrukciu hlavného námestia. Výsledok súťaže nepriniesol očakávaný výsledok v podobe víťazného návrhu (ani jeden nespĺnil technické a formalistické požiadavky verejnej súťaže), ale vďaka diskusiám výberovej komisie sa vyprofilovalo jednoduché a finančne relatívne nezaťažujúce riešenie vychádzajúce práve z vyššie spomínaných nedostatkov. Budúcnosť ukáže, ako mesto, resp. mestskí politici s týmito novými vedomosťami naložia, či ich dokážu zúročiť a zrealizovať v praktických krokoch.

Záver

Prípadová štúdia, či presnejšie výskumná sonda zameraná na prvky lokálnej politiky jedného mesta v období transformácie po roku 1989 sa snažila postihnúť, aké miesto má lokálna história, odvolávky na minulosť, resp. historickú kolektívnu pamäť (konštruovanú aj cez špecifické priestory či pamätné miesta urbánneho priestoru) v rámci dnešnej lokálnej identity a súčasne v lokálnej politike miestnych politických elít. Údaje o premenách konkrétneho urbánneho priestoru po roku 1989, resp. 1993, ukazujú jeden z modelov premien v hospodárstve, zamestnanosti, spoločenskom i kultúrnom živote mesta, možnej zmeny vzťahu jeho obyvateľov k lokálnemu priestoru a jeho využívaniu.

Zistenia okrem hlavných charakteristík života v meste zachytávajú v aktuálnom reze jeho priestor, kde súčasne prebiehajú v rôznej intenzite a kvalite procesy súvisiace s politickou, ekonomickou a sociálnou reformou spoločnosti, a zároveň procesy súvisiace s globalizáciou a rovnako aj lokalizáciou, resp. glocalizáciou (ROBERTSON 1995).

Možno konštatovať, že transformačné procesy priniesli mestu Trenčín mnoho kvalitatívnych zmien, no sídlo patrí k tým mestám Slovenska, ktoré viac získali ako stratili – v zmysle ekonomickom, ale aj sociálnom. Mnohé mestské i rurálne sídla zaznamenávali počas posledného decénia 20. storočia i na prelome storočí hospodárske prepady, narastajúcu nezamestnanosť a s tým spojené sociálne problémy. Trenčín patrí k mestám so stabilizovanou ekonomikou, predstavuje sídlo zaujímavé pre zahraničných i domácich investorov, nezamestnanosť v meste i okrese patrí medzi najnižšie v krajine. Kvalitatívna zmena sa deje aj v oblasti samosprávy mesta a v lokálnych politikách. V tejto súvislosti zohráva významnú úlohu aj vzťah obyvateľov mesta k lokalite, ich zainteresovanosť na jej rozvoji, ich občianska angažovanosť o veci verejné realizované aj pod vplyvom a intenzitou identifikácie sa s lokálnym priestorom, v ktorom žijú a pracujú.

Zásadné zmeny v našej spoločnosti, rozmenené na drobné v konkrétnom urbánnom priestore, vyvolávajú na jednej strane všeobecne rozšírené a na strane druhej špecifické reakcie lokálneho spoločenstva a jeho politických predstaviteľov. Najmodernejšie komunikačné a informačné technológie, migrácie, rastúce mobility v epoche globalizácie, zdá sa, destabilizujú tradične konštruované identity. Tento fakt predstavuje pohyb - opúšťanie „stabilných“ objektov identifikácie, konfrontáciu s množstvom nových „ľubovoľných“ objektov, podnetov a prvkov, s ktorými sa dnes možno identifikovať (CSÁKY 2006). Súčasnne - v tom istom čase a priestore - je však prítomný akoby „protipohyb“ - včleňovanie lokálnych prvkov identít do globálneho priestoru, „glocalizácia“. Takto načrtnutá situácia sa logicky odráža aj v každodennom živote obyvateľov Trenčína, rovnako aj v lokálnych politikách jeho politických predstaviteľov. Ich ciele a stratégie sú snahou o balans, optimálne vyladenie medzi vlastnými predstavami o realizovaní lokálnej politiky a požiadavkami a predstavami voličov – obyvateľov mesta. Práve znalosť ich hodnotových orientácií – prvkov lokálnej identity, preferencií a očakávaní sa zrkadlí v realizovaných krokoch lokálnych politických elít Trenčína. Medzi ne patrí už spomínaný hospodársky rozvoj mesta, ktorý ho radí k úspešne, progresívne sa rozvíjajúcim sídlam Slovenska. Ekonomický rast je spojený aj s prísunom zahraničných investícií, ktoré však neprinášajú „len“ finančné zdroje a pracovné možnosti, a teda materiálne zabezpečenie, vyššiu životnú úroveň pre obyvateľov mesta. Zároveň predstavujú nové kultúrne vzory a práve ich implementácia do života lokality predstavuje sociokultúrne dôsledky globalizácie, ktoré rozdrobujú ich relatívne stabilnú, resp. homogénnu lokálnu identitu. Preto v tom istom momente silnie orientácia na tradičné, overené prvky lokálnej identity a ich prenos (často v mierne modifikovanej

podobe, prispôsobenej súčasným predstavám ľudí) a využívanie pri vytváraní lokálnych identít postsocialistického, transformujúceho sa urbánneho priestoru.

Obdobie po roku 2003 predstavuje v sledovanom mestskom priestore aj zmenu charakteru lokálnej politiky. Lokálne politické elity, reprezentujúce skôr modely paternalistické, konzervatívne a autoritárske, vystriedali lokálni politickí predstavitelia orientovaní viac na liberálno-demokratické tradície. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že nastal pohyb aj vo vzťahu lokálneho spoločenstva k politikom. Primárne prítomná nedôvera voči nim, spojená zároveň s pocitom občianskej bezmocnosti a pasivity, sa (hoci veľmi pomaly) mení. Obyvatelia mesta sa začínajú viac zaujímať o veci verejné a majú väčší pocit spoluzodpovednosti za smerovanie diania v lokalite. Potvrdzujú to aj občianske aktivity – petície a zvyšujúci sa počet interpelácií mestských poslancov k horúcim témam v meste.¹⁷

Otvorenejšiu komunikáciu medzi obyvateľmi mesta a jeho politickou reprezentáciou zabezpečuje v novej kvalite od mája 2004 Klientske centrum, od roku 2004 aj v elektronickej podobe vychádzajúci informatívny dvojtýždenník Mesto Trenčín - Info. Výraznú rolu pri kreovaní imidžu mesta oboma smermi (dovnútra i navonok) zohráva marketingové oddelenie Mestského úradu, ktoré vzniklo v polovici roku 2005. Orientuje sa na tri základné cieľové skupiny: občan – podnikateľ a turista. Jeden z prvých počínov oddelenia bolo vyhlásenie súťaže o nové logo mesta. Inštitucionálne podchytená a premyslená práca na vytváraní súčasnej lokálnej politiky stojí na relatívne dobrom poznaní spoločenstva mesta. Významnú rolu v tejto komunikačno-informatívnej rovine má aj novovytvorená internetová stránka mesta.¹⁸

História mesta, lokálne dejiny a význam urbánneho priestoru v historickom vývoji regiónu, resp. krajiny sa stále pohybujú v centre pozornosti politických elít mesta. Lokálne kultúrne dedičstvo a jeho európske kontexty sú stabilným prvkom lokálnej identity,¹⁹ a zároveň (logicky) tvoria jednu z priorít lokálnych politik. Sú nástrojom, ktorým politici bezpečne oslovujú väčšinu lokálneho spoločenstva a prostredníctvom nich presadzujú a realizujú vlastné zámery súvisiace s lokálnym rozvojom sledovaného priestoru. Ambície politických reprezentácií idú však ďalej – inšpirované príkladmi európskych historických miest snažia sa nanovo formulovať, rekonštruovať obraz mesta Trenčín v kolektívnej pamäti jeho obyvateľov aj jeho európskou kontextualizáciou. Zmenou optiky sa snažia posunúť reflektovanie histórie a kultúrneho dedičstva mesta od konzervovaného nemenného historického priestoru na jeho vnímanie ako významnej devízy s novými obsahmi, ktorá je hodnotou nie lokálnou, ale európskou.

POZNÁMKY

- 1 Štúdiá vznikla v rámci projektu VEGA č. 2/5104/25 (2005-2007): Miestny a regionálny rozvoj v kontexte európskej integrácie. Ústav etnológie SAV Bratislava, vedúca riešiteľka O. Danglová.
- 2 Podrobnejšie pozri výstupy v rámci úlohy výskumu a vývoja Regionálna diferenciácia, regionálny rozvoj v Slovenskej republike v kontexte integračných dosahov č. 2003SP, 51/0280600/02806 02 – 2003.
- 3 Zákonom NR SR 221/1996 Z.z. o územnom a správnom členení SR bolo zriadených osem krajov. Jedným z novovznikajúcich bol aj Trenčiansky kraj. Zákonom NR SR 302/2001 Z.z.

o samosprávnych krajoch bolo na území Slovenskej republiky zriadených osem samosprávnych krajov, ktoré sú zhodné s predchádzajúcim územno-správnym členením. Z pôvodného Trenčianskeho kraja vznikol k 1. 1. 2002 Trenčiansky samosprávny kraj, ktorého samosprávne orgány – predsedu a 45 poslancov volia občania v priamych voľbách. Trenčiansky kraj zlučuje deväť okresov - Trenčín, Bánovce nad Bebravou, Ilavu, Myjavu, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považskú Bystricu, Prievidzu a Púchov. Kraj s rozlohou 4502 kilometrov štvorcových a počtom obyvateľov takmer 600 tisíc je príťažlivý svojou históriou, tradíciou umeleckej a remeselnej zručnosti, možnosťami športového vyžitia, rekreácie a množstvom prírodných krás.

- 4 K 1. 1. 2006 uvádzajú na internetovej stránke mesta 57 000 obyvateľov, pričom veková štruktúra je nasledovná:

vek:	0-3	4-6	7-14	15-17	18-60	61+
počet obyvateľov:	1 812	1 281	4 520	2 331	37 993	9 663

- 5 Viac informácií na www.tnuni.sk.

- 6 Počet nezamestnaných v meste v roku 2006 na web stránke mesta je 1 142 a miera nezamestnanosti v okrese Trenčín uvádza 3,54%, čo predstavuje 2 333 ľudí bez práce.

Štatistiky uvádzajú vývoj nezamestnanosti nasledovne:

rok	2003	2004	2005
okres	5,73%	5,74%	4,17%
kraj	9,87%	9,23%	11,50%
Slovensko	15,56%	14,63%	15,66%

- 7 Bližšie FALŤAN, E. - PAŠIAK, J. 2004: 38 a nasl.

- 8 Slovenská ratingová agentúra zvyšuje krajskému mestu Trenčín ratingové hodnotenie nasledovne: dlhodobý korunový rating A- (stabilný výhľad); dlhodobý devízový rating BBB+ (stabilný výhľad); krátkodobý rating S2. Krajskému mestu Trenčín bolo priradené dlhodobé ratingové hodnotenie v kategórii transakcií v slovenských korunách A- (stabilný výhľad). V kategórii transakcií v cudzích menách bolo krajskému mestu Trenčín priradené ratingové hodnotenie BBB+ (stabilný výhľad). Krátkodobé ratingové hodnotenie krajského mesta Trenčín je S2, čo je najlepšie možné krátkodobé ratingové hodnotenie pre subjekty dosahujúce dlhodobé ratingové hodnotenie A-.

Zdôvodnenie: Strategický dokument - Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta na roky 2004-2006 a 2007-2015 sa stal významným nástrojom všestranného rozvoja mesta Trenčín. Napĺňanie konkrétnych úloh strategického dokumentu umožňuje zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta a lepšie životné podmienky pre všetkých obyvateľov mesta. Finančné hospodárenie mesta hodnotí agentúra ako stabilné. Mesto Trenčín k ultimu roka 2006 vykázalo prebytok v objeme 152 633 tis. Sk, vrátane nevyčerpanej účelovej dotácie z MH SR na financovanie technickej a dopravnej infraštruktúry súvisiacej s regionálnym rozvojom mesta Trenčín vo výške 89,8 mil. Sk. K ultimu roka 2006 mesto dodržiavalo pravidlá rozpočtového hospodárenia, hodnota ukazovateľa zadĺženosť k bežným príjmom predstavovala 42,09% a hodnota ukazovateľa dlhová služba k bežným príjmom 17,39%. Mesto v roku 2006 vypracovalo rozpočet mesta Trenčín na roky 2007-2009 v štruktúre programového rozpočtovania, aj keď zákonná povinnosť jeho vypracovania vyplýva až v roku 2008. Mesto sa týmto spôsobom vopred pripravuje na nové legislatívne zmeny v oblasti rozpočtových pravidiel.

Projekt procesného riadenia, ktorého cieľom boli najmä ekonomizácia procesov MsÚ a priblíženie sa k občanovi, bol v roku 2006 zavŕšený získaním certifikátu systému manažérstva kvality ISO 9001:2000. V roku 2006 mesto pokračovalo v budovaní klientskeho prístupu

- k občanom mesta. Okrem vybudovania moderného klientskeho centra mesto sprevádzkovalo aj Centrum rozvoja mesta. Mesto Trenčín tak pokračuje vo svojom klientskom prístupe pri poskytovaní služieb verejnosti.
- 9 Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trenčín 2004-2006 a 2007-2015. Spracovateľ Mesto Trenčín, MC SK, a.s. a Nadácia F. A. Hayeka, s. 11 a nasl. Trenčín 2003.
 - 10 V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že zadávateľom správy bola nová garnitúra lokálnych politikov – predstaviteľov strednopravicových a konzervatívnych strán, ktorí vystriedali predstaviteľov HZDS a SNS. Čo nesporne malo vplyv na konštatácie (niekedy určite opodstatnené) a o prílišnom presakovaní politiky do rôznych sfér života v meste.
 - 11 V rokoch 1994 – 2002 vo funkcii primátora mesta pôsobil J. Žiška (nominant HZDS), mesto Trenčín malo v médiách budovaný imidž bašty tejto politickej strany. V komunálnych voľbách na jeseň 2002 sa po dlhom období zmenili politické sily v lokálnej vláde v prospech pravicových strán na čele s SDKÚ, novým primátorom na krátke obdobie necelého roku sa stal Juraj Liška (SDKÚ). Tento fakt sa odzrkadlil v celom nastavení a tóne vypracovaného *Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trenčín 2004-2006 a 2007-2015*.
 - 12 V mestskom zastupiteľstve bolo zvolených 25 poslancov, z toho dvaja za HZDS, jeden za Demokratickú úniu Slovenska a zvyšných 22 bolo z koalície SDKÚ, KDĽ, ANO a DS. Primátorom sa stal J. Liška, kandidát za víťaznú koalíciu. Z celkového počtu platných hlasov pre primátora 13 792 (zo zúčastnených voličov 14 016) získal 4993 hlasov pred druhým kandidátom, bývalým primátorom J. Žiškom (2452 hlasov). Viac pozri INFO, Informačné noviny samosprávy mesta Trenčín 24/IV, zo dňa 12.12. 2002, s. 2-3.
 - 13 Výskum Sociálno–priestorová identifikácia lokálneho spoločenstva ako sociálno–kultúrny fenomén bol realizovaný v sídlach jednotlivých vtedajších krajov v roku 2001; ide o projekt VEGA č. 2/7045/22.
 - 14 V roku 2001 sa totiž končilo už druhé volebné obdobie, keď na poste primátora Trenčína zotrval predstaviteľ HZDS J. Žiška a Mestské zastupiteľstvo bolo tvorené vo väčšine z poslancov HZDS.
 - 15 Jedno neúplné od začiatku roku 2004 do konca roku 2006, druhé začalo v januári 2007.
 - 16 Štúrovo námestie ešte v prvej polovici 20. storočia slúžilo aj ako priestor, kde sa konali dobytčie trhy, stál tu aj mestský hostinec, ktorý využívali furmani a trhovníci spolu so svojím statkom.
 - 17 Medzi takéto aktivity patrili petičné akcie pri riešení modernizácie železnice vedúcej cez mesto, k otázkam vzdelávacích inštitúcií na území mesta či ekologickým problémom lokality.
 - 18 Nová stránka získala ocenenia v súťaži Zlatý Erb v rokoch 2005 a 2006.
 - 19 Podrobnejšie anketa obyvateľov mesta v prílohe štúdie.

LITERATÚRA

- BAČOVÁ, V. (ed.) (1996): *Historická pamäť a identita*. Spoločenskovedný ústav SAV, Košice.
- CSÁKY, M. (2006): Viacznačnosť pamätí a spomínania. In: *OS*, 10, č. 1-2, s. 5-25.
- DANGLOVÁ, O. – POPELKOVA, K. (2003): Podmienky a perspektívy miestneho a regionálneho rozvoja malokarpatského regiónu. In: *Slovenský národopis*, 53, č. 4, s. 299-320.
- FALTAN, E. – PAŠIAK, J. (2004): *Regionálny rozvoj Slovenska. Východiská a súčasný stav*. Sociologický ústav SAV, Bratislava.

- GIDDENS, A. (2000): *Unikající svět. Jak globalizace mění náš život*. Sociologické nakladatelství, Praha.
- KRIVÝ, V. (2005): Hodnotové orientácie, kolektívne identity a hodnotové štiepenia v slovenskej spoločnosti. In: *Slovenský národopis* 53, s. 262-284.
- Kultúrne vzorce, hodnotové orientácie. In.: Gál, F. – Mesežnikov, G. – Kollár, M. (eds.): *Vízia vývoja Slovenskej republiky do roku 2020*. Edícia Pracovné zošity. IVO, Bratislava 2003, s. 246-263.
- ROBERTSON, R. (1995): Glocalization: time – space and homogeneity – heterogeneity. In: Featherstone, M. - Lash, S. - Robertson, R. (eds.): *Global Modernities*. Sage Publications. London , s. 25-43.
- STRUSSOVÁ, M. (2006): Sociálna – priestorová identita a jej regionálne súvislosti. In: *Regionálna diferenciacia Slovenska v podkladových štúdiách* (CD), Subtéma 2 *Analýza kontextu a dopadov transformačných systémových zmien (po r. 1989) na regionálne disponibility*, s. 554-572.
- INFO Informatívny týždenník Mesta Trenčín 2003-2007.
www.trencin.sk

**TRENČÍN BETWEEN TRADITION, TRANSFORMATION
AND GLOBALIZATION.
CONSTANT POINTS OF ONE TOWN LOCAL POLICY**

Summary

Nowadays urban space in Slovakia presents area where interfere the processes of transformation, globalization together with results of previous socialist industrialization and urbanization. New local policy has been created with new aims, strategies and in new quality. However the strong influence of globalization woke up also local powers – traditions with reinterpretations of local cultural heritage, which play important role also in the present local policy. At present we have the possibility to analyze „online“ the relationship between local identity and local policy together with development of civic society. This article brought some concrete examples how local political elites are using the meaning and symbols of local cultural heritage and how they try to reconstruct them in new European context.

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka:

PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Výkonné redaktorky:

PhDr. Hana Hlôšková, CSc., Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Redakčná rada: doc. PhDr. Lubica Droppová, CSc., Univ. Prof. Dr. Gyivicsán Anna, Dr. hab. (MR), doc. Mgr. Martin Kanovský, PhD., PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., PhDr. Jan Krist (ČR), prof. PhDr. Milan Leščák, CSc., PhDr. Martin Mešša, doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Peter Salner, DrSc., PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. (ČR), PhDr. Miroslav Válka, PhD. (ČR)

Adresa redakcie: Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Registr. č. 7091

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:

Slovak Academic Press, spol. s r.o. P.O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava

e-mail: sap@sappress.sk

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 55, 2007, Number 4

Editors: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Address of editor: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia

Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,

810 05 Bratislava, Slovakia and SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,

P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'ethnologie de l'Académie slovaque des sciences

Année 55, 2007, No 4

Rédacteurs: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Adresse de la rédaction: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 55, 2007, Nr. 4

Redakteure: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Redaktion: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slowakei

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

ISSN 1335-1303

MIČ 49 610
